

підлітків азербайджанців сформована моноетнічна ідентичність з чужою етнічною групою.

4. Важливими умовами становлення етнічної ідентичності в підлітковому віці є досвід міжетнічної взаємодії і характеристика етноконтактного середовища.

5. Формування етнічної ідентичності залежить від того, чи належить підліток до групи більшості чи меншості.

Оскільки формування етнічної ідентичності є частиною полікультурного виховання, результати проведеного дослідження можуть бути використані керівниками полінаціональних класів для формування етнічної ідентичності та етнічної толерантності учнів.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми вивчення етнічної ідентичності мігрантів. Перспективними, на наш погляд, можуть бути дослідження гендерних особливостей прояву етнічної ідентичності та дослідження особливостей етнічної ідентичності на різних етапах онтогенезу.

Список використаних джерел

1. Донецкая область в цифрах // Агентство регионального развития "Донбасс", 2010. – 27 с.
2. Кауненко И. Особенности формирования этнической идентичности в подростковом и юношеском возрасте / И. Кауненко // Журнал прикладной психологии. – 2001. – № 2.
3. Кушнир Ю. В. Этническая идентичность личности школьника в процессе формирования национального общества / Ю. Кушнир // Материалы первой региональной научно-практической конференции "Вклад молодых ученых в развитие науки региона". – Луганск, 2005.

4. Стефаненко Т. Г. Этническая идентичность и некоторые проблемы ее изучения / Т. Г. Стефаненко // Этнос. Идентичность. Образование / Под ред. В. С. Собкина. – М.: Эврика, 2010.

5. Бухарева В. Л. Этнофункциональный подход к психологическому анализу современного этапа культурно-исторического развития общественного самосознания в России / В. Л. Бухарева, А. В. Сухарев // Журнал прикладной психологии. – 2003. – № 4-5.

6. Хотинцев В. К вопросу об основных подходах к изучению этничности в зарубежной и отечественной науке / В. Хотинцев // Мир психологии. – 2009. – № 4.

7. Иванова Т. В. Изучение этнических стереотипов с помощью проективных рисунков / Т. Иванова // Вопросы психологии. – 2008. – № 2.

1. Donetsk region in figures // Regional Development Agency "Donbass", 2010. – 27 p.

2. Kaunenko I. Features of formation of ethnic identity in adolescence and early adulthood / I. Kaunenko // Journal prikladnoy psychology. – 2001. – № 2.

3. Kushnir V. Ethnic identity of the schoolboy in the formation of the National Society / Y. Kushnir // Proceedings of the first regional scientific-practical conference "Contribution of young scientists in the development of science in the region". – Moscow, 2005.

4. Stefanenko T. G. Ethnic identity and some problems in its study / T. G. Stefanenko // Ethnicity. Identity. Education / Ed. by V. S. Sobkin. – M.: Evrika, 2010.

5. Bukhareva V. L. Ethno-functional approach to the psychological analysis of the present stage of the cultural and historical development of social consciousness in Russia / V. L. Bukhareva, A. V. Sukharev // Journal prikladnoy psychology. – 2003. – № 4-5.

6. Khotinets V. On the main approaches to the study of ethnicity in the foreign and domestic science / V. Khotinets // Mir Psychology. – 2009. – № 4.

7. Ivanova T. A study of ethnic stereotypes by using projective drawings / T. Ivanova // Voprosy psychology. – 2008. – № 2.

Надійшла до редколегії 19.03.14

И. Шандро

ЧВУЗ "Донецкий институт психологии и предпринимательства", Донецк

КРОСС-КУЛЬТУРНОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ ОСОБЕННОСТЕЙ ЭТНИЧЕСКОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ ПОДРОСТКОВ

В статье рассматривается вопрос становления этнического самосознания представителей различных этнических групп через изучение сформированности этнической идентичности. Сформированность этнической идентичности рассматривается через изучение отношения испытуемых-подростков к этнодифференцирующим/этноинтегрирующим признакам этноса и представлений подростков относительно образа представителей своего и другого этносов.

Ключевые слова: этническое самосознание, этническая идентичность, этнодифференцирующие/этноинтегрирующие признаки, этнос.

I. Shandro

Institute of Psychology and Business of Donetsk, Donetsk

CROSS-CULTURAL RESEARCH OF ADOLESCENTS' ETHNIC IDENTITY FEATURES

The article dwells on the question of ethnic self-consciousness formation among the representatives of various ethnic groups through the study of their ethnic identity. Ethnic identity forming is observed through the study of the attitude of the adolescents being tested towards ethnically-differentiating and ethnically-integrating indicators of the ethnos, as well as the study of the adolescents' vision concerning the image of the representatives of their own and the other ethnos.

Key words: self-consciousness formation, ethnic identity, ethnically-differentiating indicators, ethnically-integrating indicators of the ethnos.

УДК 316.614.6

В. Янкі, канд. істор. наук, доц.
Університет сучасних знань, Київ

СОЦІАЛЬНА АКТИВНІСТЬ ЯК ПОКАЗНИК УСПІШНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

У статті розкривається структура, механізм розвитку соціальної активності молоді як умови і показники успішної соціалізації особистості.

Ключові слова: соціальна активність, цілеспрямованість, креативність, відповідальність.

Формування у молодого покоління соціальної активності є центральним питанням ідеології держави і всієї системи виховання.

Цей процес – двосторонній, складний і суперечливий. Особистість немислима поза суспільством. Вони розвиваються у взаємному служінні одне одному, прагнучи соціальної гармонії. В якості мети виховання, як правило, розглядається формування особистості відповідно до наявної моделі, співвіднесеної з історичним періодом розвитку суспільства, щоб сформувати реальну, соціально стійку особистість, здатну в нових соціально-економічних умовах зробити вагомий внесок в перебудову суспільства.

В якості структурних складових соціальної активності особистості, частіше всього, виділяються цілеспрямованість, наполегливість, активність, цікавість, само-

стійність, товарищескість, колективізм і взаємодопомога, сприйняття нового, креативність і відповідальність. Інтегральними якостями при цьому виступають ініціативність і відповідальність.

Одна із найвизначніших особливостей нашого часу – збільшена активність молоді у всіх сферах суспільного життя. Але розширення прав і свобод органічно пов'язане з підвищенням відповідальності кожної людини перед суспільством і дотриманням громадянського обов'язку.

Сфера виявлення соціальної активності може бути абсолютно різною, головне – щоб молоді люди мали право висловлювати свою думку в процесі прийняття рішень, що торкаються їх інтересів. Це може стосуватися соціальної сфери, освіти, спорту, культури, працевлаштування, житла, розвитку транспорту, питань здо-

ров'я, гендерної рівності, поваги до особистості, питань міжкультурної взаємодії, захисту прав молоді та ін.

В удосконаленні усіх сфер життя людей, у створенні соціально-активної поведінки, у т. ч. молоді, все сильніше проявляється творчий характер діяльності різноманітних держаних та суспільних інститутів.

Разом з цим, ефективність цієї діяльності дуже низька. Частіше за все, створюються різні організації для підтримки державних і суспільних інститутів, що особливо характерно перед виборами. Проте, молодь готова йти в подібні об'єднання. З одного боку, це дозволяє їм отримати легальну можливість задовольнити свої потреби та інтереси. З іншого боку, участь в роботі подібних організацій дає можливість виявити соціальну активність і направити її в русло суспільно значимої діяльності.

При цьому, представники державних і суспільних інститутів дуже часто розцінюють прояви соціальної активності учасників як результат своєї діяльності, а не як вираження цінностей та інтересів молоді.

Саме соціальна активність та правова поведінка молоді, її правова культура турбують не тільки правоохоронні органи, але й усе суспільство в цілому. Сьогодні ми змушені констатувати, що байдуже ставлення держави до молодого покоління викликало є його боку відповідну реакцію, яка вилилась у сплеск тяжких і корисливих злочинів. Це все говорить про недостатню увагу, передусім з боку державної політики, питанню правового виховання молоді, формування у них правової культури та соціальної активності.

Молодь повинна внести в життя суспільства такий за масштабом та характером внесок, яку систему ідей, цінностей, знань і моральних якостей закладе в неї держава і суспільство. Ефективність взаємодії значно підвищиться, якщо молодь буде відрекомендована як активний учасник цього процесу, а не як споживач послуг.

В останні роки проблема соціальної активності людей, в тому числі і підлітків, стала привертати увагу вчених. Все частіше стали з'являтися роботи, присвячені аналізу аспектів соціальної активності, її конкретних проявів та рівнів. Це ще раз підтверджує, що ця проблема заслуговує великої уваги усіх структур держави.

Проте, велика кількість публікацій, присвячених цій проблемі, ще не означає її всебічну наукову розробку. Цілісна, злагоджена, несуперечлива концепція соціальної активності на цей час відсутня і не знайдено більше чи менше однозначного визначення активності, здатної відтворити її найбільш глибоку сутність.

Багато авторів, які намагаються з'ясувати сутність та специфіку соціальної активності молодого покоління, небезпідставно пов'язують це явище з діяльністю. Саме діяльність, у всіх формах її прояву, виступає мірою соціальної активності людей і молоді зокрема.

Проте, сьогодні молоде покоління, через різні причини, обмежене в реалізації своїх соціальних функцій. А це призводить до соціальної інфантильності, безвідповідальності, спотворенню форм задоволення зростаючих матеріальних потреб та потреб в спілкуванні, до елементів хуліганської поведінки та злочинної діяльності.

Таким чином, настала необхідність відповісти на запитання, яка сучасна природа цих негативних явищ, у чому причини низької соціальної активності людей і молоді зокрема?

Причини цього, перш за все, пов'язані з негативними явищами в розвитку нашого суспільства і виникненням в Україні нової, небезпечно деструктивної для особистості, що формується, катастрофічної соціально-педагогічної ситуації. Деформація в сферах економіки та політики, освіти та культури, моралі та права не могли не справити на молодь свою негативну дію руйнування системи традиційних цінностей і традиційного механізму соціалізації поколінь.

Внаслідок проявів глибоких протиріч у молодого покоління з'явилися елементи соціальної пасивності і бездуховності, що проявляється, зокрема, в агресивній неосвіченості людей.

Активність, в дійсності, виявляється як процес взаємодії з оточуючим середовищем, як природним, так і суспільним. Активність, для якої характерний розрив сторін, залишається нереалізованою активністю і насправді нічого не змінює.

Освіта, навчання і виховання – ось три головних складових в подоланні духовної, а як наслідок, і соціально-економічної кризи в Україні.

По-друге, соціально-педагогічні причини, і, перш за все недооцінка ролі виховання в становленні нових поколінь. Зміна умов виховання молоді теперішнього покоління пов'язані з роллю сім'ї та можливостями школи.

Сім'я, разом з державою, є одним із головних елементів системи виховання особливо в період, коли практично всі інститути минулої системи виховання втратили свої виховні функції у відношенні до підростаючого покоління. Саме сім'я зараз повинна нести основне навантаження у формуванні особистості молодої людини та її соціальної активності.

Проте, виховні можливості сім'ї різко скоротилися. Потрібно враховувати також нерозвиненість соціальної сфери, перевантаженість членів родини роботою та браку часу на організацію внутрішньо сімейного дозвілля. В дійсності молоді просто немає де проводити вільний час. Молодому поколінню доводиться самому накопичувати відповідний досвід, формувати свій світогляд, хоча і традиційні цінності мають достатньо великий вплив в якості життєво змістовної орієнтації молодих людей.

По-третє, це соціально-психологічні причини, а саме створення позитивної мотивації у молодого покоління на сприйняття та засвоєння виховного впливу. Чи буде у молоді людини бажання сприймати установки виховання, формувати у себе необхідні громадянські і особистісні якості, і що необхідно зробити, щоб вони усвідомлювали необхідність формування у себе відповідних якостей.

В цьому плані однією із ключових проблем є завдання самовиховання та саморозвитку особистості.

Дослідження в області соціальної психології показують, що вирішення проблеми створення позитивних мотивацій і самовиховання варто здійснювати в двох аспектах.

Перш за все – це створення об'єктивних та суб'єктивних передумов, що спонукають молодих людей формувати у себе в процесі самовиховання необхідні якості.

Другий аспект порушує проблему формування уяви ідеальної особистості через засоби масової інформації.

Молоді люди повинні бачити, що у суспільства є потреба саме на соціально активну особистість, що відповідає сучасним вимогам суспільства. Позитивна мотивація буде в тому випадку, коли молодь побачить численні приклади такого роду. Тільки в тому випадку у неї виникне потреба володіти знаннями та якостями, які гарантують досягнення високого соціального та професійного статусу.

Суспільна свідомість приписує молоді неповагу до старших, схильність до вживання алкоголю та наркотиків, радикальні погляди, зухвалу, агресивну, а інколи навіть екстремістську поведінку, що свідчить про занижений соціальний статус і дискримінацію молоді за віковою ознакою.

Проте, складність полягає в тому, що старше покоління не може повною мірою здійснювати функції виховання, так як його ціннісно-світоглядні орієнтації, моральні установки і досвід багато в чому прийшли до суперечностей з дійсністю, що змінилась.

До того ж, на наш погляд, традиційне протиставлення інтересів особистості і інтересів суспільства повинно вирішуватись не шляхом абсолютизації цінності особистості чи переваги суспільства над особистістю, а шля-

хом поєднання їх інтересів, і, як наслідок, поєднання особистого і суспільного, колективного і індивідуального початків, без порушення міри яких кожне із них є необхідною умовою нормального розвитку суспільства.

Іншим важливим елементом системи підвищення соціальної активності виступає залучення молодих людей в безпосередню цілеспрямовану соціально-корисну діяльність, в ході якої вони можуть бачити позитивний результат своїх дій.

Притаманне молоді прагнення до самовираження своїх здібностей, потребу в спілкуванні з однолітками, потребу в соціальній захищеності, в членстві в референтній групі, де їх поєднують спільні ідеї, цінності, норми поведінки реалізуються через стихійно-групове спілкування. До того ж, універсальним механізмом оформлення подібних спільностей є розрізнення молодих людей, які входять в групу, за ознакою "Ми" та "Вони".

В умовах, коли "Ми" не забарвлено позитивною направленістю і його зміст не несе суспільно корисного навантаження, можливе виникнення соціально негативних явищ.

Враховуючи гостроту і складність роботи з формування соціальної активності державою протягом останніх років прийнято ряд важливих нормативних актів, спрямованих на врегулювання кризової ситуації серед молоді, поліпшення справи освіти і виховання підростаючого покоління. Вся виховна робота, з нашої точки зору, повинна проводитися з метою в кінцевому результаті вплинути на конкретну особу як на об'єкт морального, естетичного і правового виховання.

Такий підхід дасть можливість вибирати найбільш ефективні форми виховання молоді, із врахуванням особливостей середовища, в якому знаходиться та чи інша людина, морального клімату в сім'ї, якостей самого вихованця: рівня освіти та правової культури, особливостей його характеру та інші фактори.

Тому у сучасних умовах задача повинна полягати в тому, щоб розширити та покращити процес соціалізації молодого покоління як в процесі учбово-виховної програми, так і за її межами.

Безумовно, ця проблема дуже складна. Важковиховуваність, як правило, виражається у формі різного роду конфліктів підлітка з його найближчим оточенням. Ознаки важковиховуваності спочатку виявляються у вигляді невідповідності виховному впливу, емоційній невідповідності, відсутності витримки, пізніше це переростає у правопорушення.

В даний час недостатньо тільки тлумачити закон, перелічувати права та обов'язки громадян. Потрібно на конкретних прикладах показувати закон і державу програму з навчання та виховання підлітків у дії.

Тут величезне значення мають засоби масової інформації. Вони порівняно легко піддаються централізованому плануванню та контролю. Однак, оцінюючи стиль публікацій на тему виховання молоді не можна не відзначити, що характерною рисою для них є недостатньо виражений елемент дискусійності, зацікавленості в обговореннях актуальних питань соціальної активності,

правової культури та правової поведінки неповнолітніх широким загалом читачів з виходом на шляхи вирішення конкретних проблемних ситуацій.

В той же час дуже часто у статтях із зайвими подробицями говорять про сам процес вчинення правопорушення, злочини, що викликають зайву сенсацію, в повному вигляді – рекламність факту, а інколи показується "методика" антисуспільних дій. А ось моральної бідності правопорушника читач, на наш погляд, не бачить. Все це дозволяє поставити питання про необхідність розробки цілісної концепції використання засобів масової інформації в формуванні у молоді соціальної активності та правової культури.

Таким чином, виховання підростаючого покоління в дусі високої моралі, формування у нього високого рівня соціальної активності, правової культури процес багатограний, у якому повинні брати участь всі: сім'я, школа, засоби масової інформації та інші суспільні організації.

Формулюючи мету виховання, потрібно чітко уявити собі те, що в нинішніх умовах за молоді ведуть боротьбу різні партії і громадські рухи, які переслідують свої вузькопартійні цілі, які не мають нічого спільного з програмними цілями держави з виховання молоді.

Загальнонаціональні інтереси потребують, щоб суспільство і держава контролювали виховний процес, допомагали молоді зорієнтуватися в реальному співвідношенні сил, які борються і виховують її, відрізнити істинні цінності від вигаданих і брехливих, достойні цілі від недостойних.

Більшість молодих людей в нашій країні впевнені в тому, що вони не в змозі впливати на державну політику, сумніваються в можливості змінити її на користь собі і своєму поколінню. В той же час, вони висловлюють готовність до участі в соціально-значимій діяльності, підтримують необхідність молодіжних об'єднань.

Цей потенціал молоді може і повинен бути використаним в інтересах розвитку суспільства і самої молоді, на благо нашої країни.

Проте, ця робота повинна мати цілеспрямований характер, проводитись в програмі державної політики і забезпечити:

1) процес активних наукових досліджень в області виховання і розробки концепцій виховання за його напрямками;

2) початку практичних дій з відтворення системи підвищення соціальної активності молоді, побудованих на нових принципах, наповненою новим змістом.

3) процес інтенсивних дискусій з проблем виховання і виводу цих дискусій на широку громадську трибуну;

4) розуміння органами державної влади необхідності змін системи відношень до проблеми формування у молоді активної життєвої позиції;

На наш погляд, названа сукупність ідей та принципів за умови подальшого розкриття їх змісту може скласти основу ідеології виховання соціальної активності молодого покоління, яка необхідна як засіб, що дозволяє об'єднати суспільство.

В. Янкин, канд. истор. наук, доц.
Университет современных знаний, Киев

СОЦИАЛЬНАЯ АКТИВНОСТЬ КАК ПОКАЗАТЕЛЬ УСПЕШНОЙ СОЦИАЛИЗАЦИИ

В статье раскрывается структура, механизм развития социальной активности молодежи как условия и показателя успешной социализации личности.

Ключевые слова: социальная активность, целеустремленность, креативность, ответственность.

V. Yankin, Ph.D., Assoc. Prof.
University of Modern Knowledge, Kyiv

SOCIAL ACTIVITY AS AN INDICATOR OF SUCCESSFUL SOCIALIZATION

Structure and mechanism of social activism of young people as the condition and indicator of successful socialization is revealed in this article.

Key words: social activism, sense of purpose, creativity, responsibility.